

Litt om Skage kirke

Skage kirke 1726-1903

Den første offentlige dokument om Skage kirke, er et skinnbrev fra 1507, der benevnelsen «*Skaga kirkia sokn*» er nevnt. Under arbeid på kirka på 1960-tallet, ble det funnet ei gammel lysekrone. Fagfolk mener dette sjeldne eksemplar av ei lysekrone kan være laget så tidlig som på 1300-tallet. Dette indikerer at kirke på Skage har det, antakelig, vært kirke siden vikingetiden. Alle tegn tyder på at kirkestedet hele tiden har vært der kirka i dag står, sånn omtrent.

Av de første kirkeregnskapene fra tidlig 1600-tallet, får vi kjennskap til «*Skaga Kirkiu*»: «*Kortaket er efter sogneprestens og mænds besigtigelse befunden ganske nødvendig at reparere formedels den meste del av bordene er foraadnede...*».

Fra tidlig på 1700-tallet var kirkene i Overhalla i privat eie. Det overhaldske kirkegods hadde i 1725 blitt solgt av kongen til en mann ved navn Jørgen Bjørnør. Senere ble Madam Meyer eier, og etter henne familien Hornemann.

I 1726 ble det bygget ny kirke i Skage av Bjørnør og bøndene i bygda.

9 år senere kom «*Sabbatsforordningen i 1735*» som påbød kirkegang. Folk skulle gå til alters minst en gang i året etter fylte 12 år.

Skage kirke fikk heller ikke, under de private eiere utover på 1800-tallet, det vedlikehold som var nødvendig. I en besiktigelse av prost Luytkis i 1816 kan vi lese: «*Ved Skage kirke er at bemerke at den helligene trenger at opmales, da nye, umalede bord er lappet på den forrige rødmaledede Bordklædning, der gir kirken et høist ufordelaktig Udseende. Kirkegaardens Indhægning ligger over alt for Fæfod*». Noen år tidligere het det også at «*Kirken var sunken paa Nordre Side....*».

Menigheten og kirkevergen erkjente at noe måtte gjøres, og de tilbød seg å leie eller kjøpe kirka. Kirkens eier var ikke enig i det. Ved et arveoppgjør mellom de tre brødrene Hornemann i 1843, tilfalt Skage kirke Ebbe Carsten Hornemann. På auksjonen etter han i 1855 ble Skage kirke og en rekke gårder kjøpt av sorenskriver Vangensten og soknepresten i Fosnes, Wessel Berg.

Ved Vangenstens dødsboauksjon i 1859 ble Skage kirke solgt til Fredrik Juell, som nettopp hadde etablert seg som skog- og sagbrukseier i Namdalen. Han overlot igjen eiendomsretten til sin svigersønn dr Mathias Greve. Dr Greve var lege ved sykehuset på Alhus, senere den første direktør ved Rikshospitalet.

I 1862 vedtok Skage sogns representanter å by dr Greve 1.200 spesidaler for kirka med inventar. Budet ble godtatt og kjøpet ble finansiert ved lån i Opplysningsvæsenets Fond. I 1865 var dette kjøpet i orden og kirka var igjen i menighetens eie.

Det skulle vise seg å bli en kostbar affære for menigheten. I 1865 var bl. annet utgiftsposten «kjøp av altervin» en betydelig kostand.

Skage kirke som den står i dag, ble ferdig i 1902. Den står like øst for den gamle som etter hvert ble revet og solgt. Det fortelles at alle som var med å rive den gamle kirka, ble ille plaget av lopper mens arbeidet pågikk.

Den nye kirka er en såkalt langkirke ble plassert øst for den gamle, og da ble en del gravminner borte, bl.a. grava til Madam Meyer.

Kirka er bygget av tømmer i det som betegnes nygotisk stil og har 300 plasser.

Min onkel, Olai Skilleås, fortalte at han var den første som ble døpt i den nye kirka; 2. juni 1902.

Arkitekt og byggmester var Ole Olsen Scheistrøen fra Namsos. Han ble født i 1833 i Surnadal og døde i Namsos i 1921. Scheistrøen hadde ingen formell arkitektutdanning. Han var byggmester og brukte selv byggmestertittelen til daglig, men han tegnet og oppførte bortimot 50 norske kirker. Scheistrøen gikk i lære hos sin far, som var husmann og snekker, fram til 1863.

I 1851 vedtok Stortinget at alle kirker skulle utvides til å romme minst hver tredje person i menigheten. Da måtte mange kirker bygges om eller erstattes av nye. Dermed ble det en gullalder for kirkebyggere. I perioden 1863 – 1874 bygget Scheistrøen 4 kirker på Nordmøre, tre av dem etter en kjent kirkearkitekt Jacob Willhelm Nordan. Scheistrøen oppførte senere flere kirker tegnet av samme arkitekt.

I 1874 tegnet Scheistrøen selv sin første kirke, Vik kirke på Sømna.

I 1884 flyttet Scheistrøen og hans kone fra Surnadal til Namsos. De kirkene han tegnet og bygget i Nord-Norge etter at han kom til Namsos, var alle bygget over samme lest som Vik kirke.

Scheistrøen var også aktiv i gjenreisningen av Namsos etter bybrannen i 1897, men det meste av hans arbeider gikk tapt under bombingene i 1940.

Min mor, Helga Marie, forteller at hun har hørt at stein til den nye kirka ble brutt ut i Vika i Grytøya og fraktet til Skage med hest og slede på isen. Det er usikkert om det var stein til grunnmuren eller stein til utvidelse av gjerdet omkring.

Inventaret

Skage kirke var på 1800-tallet lita og medtatt, men inventaret var i bra stand. Inventaret besto bl.a. av altertavla fra 1756, gitt av oberst Sommerschild på Skage, noen malte bilder, kirkeklokke gitt av Madam Meyer i 1785, lysekrona fra middelalderen og en benk fra 1747. Dessuten var det altersølv, men det ble stjålet i 1868 av en kjent kirketyv, Magnus Petterson og antakelig smeltet om. Det nye kirkesølvet som ble innkjøpt, ble låst ned i en jernurne som var boltet fast i veggen. Jernurna finnes fremdeles i kirka.

Lyskrona av jernblikk fra 1300-tallet henger fremdeles i kirka.

Kaptein Henrich Christoffer Sommerschild som bodde på Skage og ga antakelig både altertavla og den gamle prekestolen (fra ca 1760) til kirka.

Om altertavla sier konstituert riksantikvar Sdhirmer etter en befaring i 1901 følgende: «...den er en *dilettantmessig imitasjon i reduced udgave af den pragtfulde altertavle af 1670 i Ranem gamle stenkirke...*».

Sommerschilds gamle altertavle ble etter nybyggingen i 1902/03 satt til side og en ny ble satt opp. Den viser et maleri av Jesus som tar farvel med sine disipler etter at Juda falt fra. Denne altertavla er malt av Albert Arntsen, sønn av finsnekker og husmann under Kvatningen, Ole Arntsen. Albert Arntsen er far til kunstmaler Henry Arntsen og onkel til Elliot og Louis Kvalstad.

I dag er både den gamle og den nyere altertavla å se i kirka.

Prester

Den første presten vi kjenner til i Overhalla er en som heter Bård på Ranem, fra 1329.

Protestantismen ble innført i Danmark-Norge 1537 og den første protestantiske presten vi kjenner til, het Peder Hansen er nevnt i 1578.

1784 – 1792	Jacob Hersleb Darre
1810 – 1818	Joachim Hagerup Angell
1829 – 1835	Peter Chr Boye
1841 – 1865	Bernt Anker Leich
1865 – 1873	Lars August Gleditsch
1874 – 1884	Nils Normann
1884 – 1891	Wilhelm Wexelsen
1892 – 1902	Jacob Aafoss
1903 – 1909	Hans P Ubberud
1909 – 1921	Karl Pharo
1924 – 1958	Peter Kopreitan

En av de mer karismatiske og omstridte prestene vi har hatt her i Skage kirke, må vel være Vilhelm Andreas Wexelsen, som var prest her fra 1884 til 1891. Wexelsen ble også bygdas ordfører, og senere både stortingsmann, statsråd og biskop. Som biskop i Trondheim foresto han kroningen av kong Haakon og dronning Maud i 1906.

Wexelsen ble utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden i 1889, altså mens han var prest i Overhalla. Han ble også utnevnt til kommandør av 1. klasse i 1899.

Wexelsen var far til revyskuespilleren Per Kvist og morfar til tidl helsedirektør Karl Evang.

Andre personligheter

Julius Lindseth var kirketjener i 33 år, fra 1892 til 1924. Julius Lindseth var fra Lindseth, men flyttet etter hvert til Øvre Bergenget og tok da navnet Skage. Han levde fra 1854 til 1927. På Julius Lindseth Skages grav reiste Skage Menighetsråd ei minnestøtte.

Stasius Kvalstad¹ var en velkjent skikkelse på Skage rundt århundreskiftet. Han var blant annet «forsanger» i kirka i mange år. Stasius Kvalstad bodde i Brudalsøen i Grytøya og levde fra 1827 til 1921. Vi må anta at det på den tiden var veg fra Grytøya til Skage gjennom Bergenget; altså parallelt med dagens jernbane. Vi må tro at Stasius Kvalstad brukte den veien når han skulle til kirka. Nord for jernbanetunnelen i Bergenget kan vi enda se rester etter denne veien, bl.a. er det fremdeles rester etter et jernrekkverk i fjellet der stien går langs et lite stup.

Min far, Odd, fortalte at han brukte den veien når han gikk fra Grytøya til folkeskolen på Hunn.

Skage, 25.05.13
Håvard V

Kilder:

- Olav Flotten: Overhalla bygdebok bind 1
- Gunnar Groven: Overhalla bygdebok, bind 6
- Sanna Mørkved: Husmannsplasser i Skage sogn
- Gunnar Groven: Skage kirke 100 år
- Wikipedia og nettet forøvrig

¹ Stasius Kvalstad var gift med Ovidia Olsdatter. De hadde ei datter, Stenette Kvalstad, f 1862, kjent som en meget begavet lærerinne og som var en usedvanlig flink opplerer.

Stenette Kvalstad, bodde i Eidsvoll og hun var søskenbarn med Louis og Elliot Kvalstad.

Hun holdt den 21.sept 1898 sølvbryllupstale for klokker Paul Sandmo og Sofie f. Klykken. Talen, som forteller litt om livet i Skage kirke på den tida, kan leses her:

http://www.historier.no/index.php?option=com_sobi2&catid=286&Itemid=305

"Sølvbryllupstale fra 1898"